

УДК 930(477+438)(092):271.4(477-25)"16/17"
DOI: 10.24919/2312-2595.5/47.217751

Світлана Біла

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (bilasvitlana24@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9506-2789>

Бібліографічний опис статті: Біла, С. (2020). Основні концепти «руського культурно-релігійного відродження» останньої третини XVII – початку XVIII століття як передумови «унійного тріумфалізму» у працях Анджея Гіля та Ігоря Скочиляса. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 5/47, 49–66. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.5/47.217751>.

**ОСНОВНІ КОНЦЕПТИ «РУСЬКОГО
КУЛЬТУРНО-РЕЛІГІЙНОГО ВІДРОДЖЕННЯ»
ОСТАННЬОЇ ТРЕТИНИ XVII – ПОЧАТКУ
XVIII СТОЛІТТЯ ЯК ПЕРЕДУМОВИ
«УНІЙНОГО ТРІУМФАЛІЗМУ» У ПРАЦЯХ
АНДЖЕЯ ГІЛЯ ТА ІГОРЯ СКОЧИЛЯСА**

Анотація. *Мета статті* – проаналізувати внесок праць Анджея Гіля та Ігоря Скочиляса у дослідження передумов «тріумфу» унійної конфесії у західних єпархіях Київської митрополії у контексті розроблення цими науковцями нових концепцій та обґрунтування нових ідей. **Методологія дослідження** базується на використанні історико-порівняльного методу та методів аналізу, синтезу, узагальнення. **Наукова новизна** статті полягає у спробі дослідження інноваційних концепцій сучасних науковців на історію унійної церкви кінця XVII – початку XVIII ст. **Висновки.** Обґрунтованою значним джерельним матеріалом є кон-

© Світлана Біла, 2020

цепція авторів про те, що на межі XVII–XVIII ст. у Київській митрополії відбувається культурно-релігійне відродження та масштабні модернізаційні реформи, які призвели до формування інноваційної релігійної моделі «*Slavia Unita*». Науковці стверджують, що основними ініціаторами та промоторами реформаційних нововведень були місцева церковна ієрархія, представники василіанського чину та київські уніатські митрополити. Реалізація та контроль за нововведеннями здійснювалися під час регулярних єпископських і архимандричих візитацій, єпископських судів та кодифікувалися на місцевих єпархіяльних соборах. На переконання істориків, ця релігійна модель сприяла формуванню чіткої унійної ідентичності, тіснішому поєднанню із європейською релігійною культурою при одночасному збереженні важливих засад киевохристиянської традиції. Об'єктивними є висновки авторів про те, що безпосереднім результатом цієї моделі був «унійний тріумфалізм» та «золота доба унії» у Київській митрополії, а політичним наслідком «*Slavia Unita*» – об'єднання навколо унійної конфесії руської нації. Унійна церква у Київській митрополії стала найбільш поширеною конфесією і дієвим репрезентантом інтересів руської громадськості.

Ключові слова: унійні процеси; «*Slavia Unita*»; Київська митрополія; модернізаційні реформи.

Svitlana BILA

PhD (History), Associate Professor, Department of World History and Special Historical Disciplines, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (bilasvitlana24@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9506-2789>

To cite this article: Bila, S. (2020). Osnovni kontsepty «ruskoho kulturno-relihiinoho vidrodzhennia» ostannoï tretyni XVII – pochatku XVIII stolittia yak peredumovy «uniinoho triumfalizmu» u pratsiakh Andzheia Gilia ta Ihoria Skochyliasa [The main concepts of "Rus cultural and religious revival" of the last third of the seventeenth – early eighteenth century as a precondition for "the union triumphalism" in the scientific works of Andrzej Gil and Igor Skochilias]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seria Istorïa – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 5/47, 49–66. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.5/47.217751> [in Ukrainian].

**THE MAIN CONCEPTS
OF "RUS CULTURAL AND RELIGIOUS REVIVAL"
OF THE LAST THIRD OF THE SEVENTEENTH –
EARLY EIGHTEENTH CENTURY AS A PRECONDITION
FOR "THE UNION TRIUMPHALISM"
IN THE SCIENTIFIC WORKS OF ANDRZEJ GIL
AND IGOR SKOCHILIAS**

Summary. The purpose of the article is to analyze the contribution of Andrzej Gil and Ihor Skochylias to the study of the preconditions for the "triumph" of the union confession in the western dioceses of the Kyiv metropolis in the context of development of new concepts and ideas by these scientists. The research methodology is based on the use of historical-comparative method and methods of analysis, synthesis and generalization. The scientific novelty of the article lies in an attempt to study the innovative concepts of modern scholars on the topic of the history of the union church of the late XVII – early XVIII centuries. Conclusions. The significant source material is the authors' concept that at the turn of the XVII–XVIII centuries there was a cultural and religious revival and large-scale modernization reforms in the Kyiv metropolis leading to the formation of an innovative religious model "Slavia Unita". The scholars state that the main initiators and promoters of the Reformation innovations were the uniate metropolitans of Kyiv, representatives of the Basilian order and the local church hierarchy. Implementation and control over the innovations were carried out during regular episcopal and archimandrite visits and episcopal courts. Everything was codified at local diocesan councils. According to historians, this religious model contributed to the formation of a clear union identity and a closer union with European religious culture. At the same time, it contributed to the preservation of the important principles of the Kyivan Christian tradition. There are at least two objective conclusions made by the authors. One of them is that a direct result of this model was "the union triumphalism" and the "golden age of union" in the Kyiv metropolis, and the second one is that the political consequence of "Slavia Unita" is unification around the union denomination of the Rus nation. The Union Church in the Kyiv metropolis became the most widespread confession and an effective representative of the interests of the Rus people.

Key words: union processes; "Slavia Unita"; Kyiv metropolis; modernization reforms.

Постановка проблеми. Для сучасного унієзнавства в Україні актуальним є дослідження не стільки фактографічного матеріалу, як детальний аналіз концептуальних поглядів сучасних науковців на історію унійної церкви XVIII ст. Ретельне вивчення інноваційних концепцій сучасних унієзнавців дає змогу позбавитись від недоліків позитивістської методології та виробити нові дослідницькі інструментарії, що забезпечить вагомий поступ у дослідженні історії унійної церкви. Саме такими модерними концепціями та парадигмами насичені праці істориків церкви Ігоря Скочиляса і Анджея Гіля (Гіль & Скочиляс, 2013; Gil & Skoczylas, 2014a). Так, вчені першими детально обґрунтували, що з 30-х рр. XVIII ст. простежується яскравий «тріумфалізм» поширення унійної конфесії у польсько-литовській державі та фактично відбувалася «золота доба унії». Київська уніатська митрополія в означений період була не тільки духовним центром для українців, але і фактично, репрезентантом інтересів української громадськості, третім рівноправним членом Речі Посполитої (Gil & Skoczylas, 2014a, с. 36, 323). Дослідники впровадили до наукового обігу та детально обґрунтували такі інноваційні концепти, як «конфесіоналізація», «цивілізування», «релігійна культура», «дисциплінування», «нова унія», «Slavia Unita», «латинські новини», «унійний тріумфалізм». Ці новаторські концепції активно поширюються у сучасній церковній історіографії та унієзнавстві. Особливо заслуговує детального розгляду авторське трактування про те, що на зламі XVII–XVIII ст. у всіх єпархіях Київської митрополії відбувається справжнє культурно-релігійне відродження, яке стало основною передумовою остаточного утвердження унійної церкви на величезних теренах Речі Посполитої.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Юрій Зазуляк одним із перших акцентував на значенні праць Ігоря Скочиляса для розширення дослідницького інструментарію у галузі церковної та культурної історії (Зазуляк, 2011, с. 28). Учений високо оцінив концепцію Ігоря Скочиляса про те, що еклезіальна унійна свідомість була глибоко вкорінена у середовищі руської громадськості у XVIII ст. та використовувала історичну і богословську спадщину киеворуського православ'я (Зазуляк, 2011, с. 28).

Доволі розлогі рецензії на студії Ігоря Скочиляса та Анджея Гіля написав Л. Тимошенко, відзначаючи, що своїми дослідже-

ннями вони започаткували новий напрям церковної історіографії – інституційне вивчення історії православної та унійної церков у західних єпархіях Київської митрополії (Тимошенко, 2011, 2014). Особливо Л. Тимошенко виокремив значну наукову новизну досліджень Ігоря Скочиляса, зокрема і його монументальної монографії з історії Львівської єпархії. Рецензент позитивно охарактеризував і наполегливе впровадження науковцем в унієзнавчий дискурс нових концептів, зокрема таких, як «унійний тріумфалізм», «парафіяльна цивілізація», «географічний ізолят» та інших (Тимошенко, 2011, с. 620). Рівночасно Л. Тимошенко обґрунтовує і деякі суперечності у концепціях Ігоря Скочиляса. Зокрема він вважає, що унійна ідентичність не змогла глибоко вкорінитися у Львівській єпархії протягом XVIII ст., адже в регіоні до кінця XVII ст. зберігалася православна еклезіальна ідентичність (Тимошенко, 2011, с. 627). Саме тому, на думку Л. Тимошенка, не можна пов'язувати концепт «*Slavia Unita*» (ранньомодерної української спільноти) винятково з унійним періодом. Вона повстала лише як поступове перероблення старої (православної) релігійної та культурної моделі (Тимошенко, 2011, с. 627).

Автор цієї статті теж позитивно оцінила доробок Ігоря Скочиляса у дискурсі впровадження абсолютно нового джерельного і фактографічного матеріалу, а також новаторських концепцій у дослідженнях унійних процесів у Львівській єпархії (Біла, 2014, с. 193). Науковець відзначила, що обґрунтованою є концепція Ігоря Скочиляса «*Slavia Unita*» як безпосередній результат постмогилянського реформаційного релігійного оновлення та як нова культурно-національна і релігійна модель та ідентичність (Біла, 2014, с. 193).

Схвальну рецензію на найважливіші праці Ігоря Скочиляса подала професор Наталія Яковенко (Яковенко, 2017). До позитивів студій львівського історика науковець відносить інноваційний культурно-антропологічний аналіз церковно-історичних джерел та міждисциплінарний підхід, зокрема поєднання методологій світської і церковної історіографії. Це дало можливість історикю, як підкреслює Наталія Яковенко, дослідити протонаціональну ідентичність українців, яка поєднала в собі як киевохристиянські традиції, так і культурні зразки західноєвропейської культури (Яковенко, 2017, с. 14). Професор позитивно оцінила і

основну ідею усіх праць Ігоря Скочиляса: «довгого тривання» єдиних традицій у Київській митрополії, незважаючи на її розподіл на православних та уніатів; латинські нововведення так і не змогли витіснити слов'янсько-візантійські засади київського християнства у Львівській єпархії (Яковенко, 2017, с. 19–20).

Поданий історіографічний огляд показує, що аналіз концепцій і парадигм Ігоря Скочиляса та Анджея Гіля потребує детального розгляду й всебічного аналізу.

Мета статті – проаналізувати внесок праць Анджея Гіля та Ігоря Скочиляса у дослідження передумов «тріумфу» унійної конфесії у західних єпархіях Київської митрополії у контексті розроблення цими науковцями нових концепцій та обґрунтування нових ідей.

Виклад основного матеріалу. Обидва історики, незважаючи на різне етнічне походження, пов'язані тісною співпрацею на поприщі церковної історіографії. Анджей Гіль – відомий польський професор Люблінського католицького університету, неодноразово приїздив до України читати лекції в Українському католицькому університеті у Львові («Анджей Гіль», б.р.). Саме там працює професор Ігор Скочиляс: до 2020 р. – на посаді проректора з наукової роботи, сьогодні – завідувач кафедри історії України Гуманітарного факультету УКУ («Скочиляс Ігор Ярославович», б.р.; Скочиляс, 2017). Спільним науковим проектом цих істориків є дослідження історії єпархій Київської митрополії.

Аналізуючи доволі широкий спектр праць Ігоря Скочиляса та Анджея Гіля, слід передовсім відзначити детальне обґрунтування науковцями тези про те, що в останній третині XVII – першій чверті XVIII ст. на доволі великому просторі білоруських та українських земель Речі Посполитої (від Вільно та Холму до Брацлава та Чигирини) відбуваються практично ідентичні своєрідні соціокультурні та релігійні процеси, які й були передумовами «заморського унійного тріумфалізму» та власне «золотої доби унії» (Скочиляс, 2008; Гіль & Скочиляс, 2013; Gil & Skoczylas, 2014a; Скочиляс, 2007; Скочиляс, 2006–2007; Скочиляс, 2010; Скочиляс, 2012b; Скочиляс, 2016; Gil, 2005; Skoczylas, 2008; Skoczylas, 2009). Ігор Скочиляс та Анджей Гіль першими в історіографії детально обґрунтували й інтерпретували концепцію про те, що саме в цей період ще перед Замойським собором 1720 р. у

Холмській, Володимирській, Луцько-Острозьській, Перемишльській, Львівській єпархіях та частині Київської митрополії відбувається руське культурно-релігійне відродження, наслідком якого стала «Нова унія» (постзамойського періоду). Київська унійна митрополія значно розширила свої територіальні межі (за рахунок утвердження унійної конфесії у Перемишльській, Львівській, Луцькій єпархіях та Київщині) і стала однією з найбільших у Речі Посполитій (Гіль & Скочиляс, 2013, с. 44; Gil & Skoczylas, 2014a, s. 323; Скочиляс, 2011b).

Слід відзначити, що вперше концепцію «нової унії» як нового етапу і своєрідних особливостей поширення унійних процесів у Львівській та Перемишльській єпархіях кінця XVII ст. увів до наукового обігу польський історик Анджей Беньковський (Bieńkowski, 1969, s. 853). І. Скочиляс розвинув цю концепцію і акцентує, що наприкінці XVII – на початку XVIII ст. у Перемишльській, Львівській та Луцькій єпархіях, а також на Житомирщині відбуваються «персональні унії», формуються євхаристійні моделі унії, зокрема підпорядкування цих єпархій Римському апостольському престолу (Скочиляс, 2010, с. 273–318). Водночас, Ігор Скочиляс та Анджей Гіль не заперечують той факт, що саме Замойський синод 1720 р. остаточно інтегрував західні єпархії Київської митрополії в унійний простір (Nabywaniec, 1995; Gil & Skoczylas, 2014a, s. 325). Обґрунтованою науковцями є концепція про те, що синод у Замості лише узаконив ті зміни, які відбувалися у церковних структурах Київської митрополії другої половини XVII – початку XVIII ст., і власне «нова унія» утвердилася після рішень синоду (Скочиляс, 2008, с. 7).

Заслугою істориків є виокремлення спільних та відмінних рис складних процесів у західних єпархіях Київської митрополії. Спільними рисами культурно-релігійного відродження, а відтак нової унійної програми були реформаційні та модернізаційні процеси в середовищі церковної ієрархії, руського духовенства і церковних інституцій, удосконалення релігійних й обрядових практик, піднесення статусу і соціополітичних прав кліру, процеси конфесіоналізації, дисциплінування як духовної, так і світської спільноти, врегулювання міжконфесійних відносин (Скочиляс, 2006–2007, с. 336; Скочиляс, 2014, с. 138; Скочиляс, 2012a). Науковці обґрунтовано довели, що у єпархіях нова унійна програма

та релігійне оновлення реалізовувалася за допомогою потужних реформ місцевих єпископів, діяльності василіянського чину та заходів київських митрополитів Кипріяна Жоховського, Лева Заленського, Юрія Винницького, Лева Кішки (Гіль & Скочиляс, 2013, с. 46).

Особливо високо Ігор Скочиляс оцінив реформаційну діяльність львівського єпископа Йосифа Шумлянського, який намагався піднести статус руського духовенства (спочатку православного, а після 1700 р. – унійного) (Скочиляс, 2011a; Скочиляс, 2012b; Скочиляс & Пидгайко, 2011; Gil & Skoczylas, 2014b). Так, історик відзначає, що єпископ провів метричну реформу, намагався уніфікувати богослужбові практики та обряди, врегулювати й узаконити повноваження, обов'язки, права, навіть зовнішній вигляд різних груп духовенства, застосовувати нові практики евангелізації та позбавлення язичницьких звичаїв світської спільноти (Скочиляс, 2011a, с. 12–22). Основною метою діяльності єпископа, на думку вченого, як у православний, так і в унійний період було збереження особливого статусу та піднесення прерогатив місцевої церкви (Скочиляс, 2011a, с. 15). Власне, церковна ієрархія у Львівській, Перемишльській, Холмській, Володимиро-Берестейській єпархіях ініціювала і втілювала широку програму модернізації руської церкви у напрямі посттриденських реформ західного християнства та реформ постмогилянського відродження (Gil & Skoczylas, 2014a, s. 235–321; Скочиляс, 2010, с. 690).

Обидва дослідники у низці своїх праць, на основі аналізу джерельного матеріалу, обґрунтовують твердження про те, що кардинальні зміни у західних єпархіях Київської митрополії, спрямовані на завершення християнізації, модернізацію, дисциплінування та конфесіоналізацію кліру, активно обговорювалися на місцевих єпархіальних соборах. Саме на єпархіальних соборах здійснювалася регламентація та узаконення нововведень (Скочиляс, 2008, с. 25; Скочиляс, 2011a, с. 12; Гіль & Скочиляс, 2013, с. 99–109; Скочиляс, 2006–2007; Скочиляс, 2014; Skoczylas, 2008). Реалізація та контроль за нововведеннями здійснювалися під час регулярних єпископських та архимандричих візитацій, єпископських судів (Скочиляс, 2004; Скочиляс, 2012a; Скочиляс, 1999a; Скочиляс, 1999b; Гіль & Скочиляс, 2012; Гіль & Скочиляс, 2013, с. 70–85). Активно, на погляд науковців, формували нову унійну

ментальність та забезпечували засвоєння кращих зразків західної релігійної культури василіяни (Гіль & Скочиляс, 2013, с. 46; Gil & Skoczylas, 2014a, s. 235).

Історики акцентують, що основною метою та водночас безпосереднім наслідком цих масштабних модернізаційних процесів на єпархіальному рівні є формування «нової культурної й релігійної моделі – *Slavia Unita*, як визначального елементу унійної ідентичності й у ширшому розумінні, еклезіальної програми з'єднаної з Римом Руської церкви» (Скочиляс, 2010, с. 686; Гіль & Скочиляс, 2013, с. 45; Skoczylas, 2009; Скочиляс, 2006–2007; Скочиляс, 2016; Skoczylas, 2008). Найбільшим проявом «*Slavia Unita*» у культурному дискурсі, на думку науковців, є засвоєння руською громадськістю цивілізаційних здобутків культури європейського бароко та рококо (Gil & Skoczylas, 2014a, s. 236; Скочиляс, 2010, с. 690). У Львівській єпархії, на переконання Ігоря Скочиляса, ця модель забезпечувала певну рівновагу між слов'янсько-візантійською спадщиною та європейською культурою, можливістю культурно і ментально належати до українсько-білоруської Русі та одночасно усвідомлювати належність до римського християнства (Скочиляс, 2010, с. 686). Обґрунтованими й виваженими є висновки авторів про те, що «унійний тріумфалізм» – це безпосередній наслідок нової унійної програми та моделі «*Slavia Unita*» (Скочиляс, 2010, с. 689). Саме остання, на переконання науковців, сприяла формуванню в уніатів регіонального і державного патріотизму, визнання Речі Посполитої як «великої батьківщини», а власне Русі – як «малої вітчизни» (Скочиляс, 2010, с. 689).

Слід відзначити, що дослідники сміливо оцінюють і поступові «латинські нововведення», підкреслюючи, що вони сприяли збереженню унійної, власне руської ідентичності і протидіяли асиміляції руської громадськості у Речі Посполитій (Скочиляс, 2006–2007, с. 345; Скочиляс, 2010, с. 689; Gil & Skoczylas, 2014a, s. 283, 286). Спростовуючи основні постулати церковної історіографії православного спрямування, історики роблять висновки про «мирний», ненасильницький характер впровадження унійної конфесії у всіх єпархіях Київської митрополії (Скочиляс, 2010, с. 282; Гіль & Скочиляс, 2013, с. 53–54; Gil & Skoczylas, 2014a, s. 255). Дослідники акцентують, що у першій половині XVIII ст. унійна конфесія сприймалася руською громадськістю як своя

національна релігія, основна засада збереження «руської старовини». Єднання з латинською церквою для частини церковної ієрархії було єдиним способом зберегти традиції київського християнства (Gil & Skoczylas, 2014a, s. 471). Як доказ цього, науковці наводять приклади застосування церковно-слов'янської мови у богослужбових практиках та збереження традицій «співаної служби Божої» у церквах, «культу Холмської Матері Божої» (Скочиляс, 2010, с. 687; Гіль & Скочиляс, 2013, с. 59–60; Gil & Skoczylas, 2014a, s. 285). Обґрунтованими значним фактографічним матеріалом є твердження дослідників про те, що в означений період не існувало виразних конфесійних та законодавчих перешкод для перманентних контактів між православним і унійним духовенством, а також світською громадськістю обидвох конфесій (Скочиляс, 2010, с. 688; Gil & Skoczylas, 2014a, s. 290).

Висновки. Підсумовуючи аналіз праць Ігоря Скочиляса та Анджея Гіля, слід відзначити, що дослідники виробили об'єктивний та цілісний підхід до трактування складних релігійних процесів, які проходили у західних єпархіях Київської митрополії. Обґрунтованою значним джерельним матеріалом є концепція авторів про те, що на межі XVII–XVIII ст. у Київській митрополії відбуваються культурно-релігійне відродження та масштабні модернізаційні реформи, які привели до формування інноваційної релігійної моделі «Slavia Unita». Науковці стверджують, що основними ініціаторами та промоторами реформаційних нововведень (у руслі «модернізації», «конфесіоналізації», «дисциплінування» як православного та унійного духовенства) були місцева церковна ієрархія, представники василіанського чину та київські уніатські митрополити. Реалізація та контроль за нововведеннями здійснювалися під час регулярних єпископських і архимандричих візитацій, єпископських судів й кодифікувалися на місцевих єпархіальних соборах. На переконання істориків, означена релігійна модель сприяла формуванню чіткої унійної ідентичності, тіснішому поєднанню із європейською релігійною культурою при одночасному збереженні важливих засад києвохристиянської традиції. Об'єктивними є висновки авторів про те, що безпосереднім результатом цієї моделі був «унійний тріумфалізм» та «золота доба унії» у Київській митрополії, а політичним наслідком «Slavia Unita» – об'єднання навколо унійної конфесії руської нації.

Унійна церква у Київській митрополії стала найбільш поширеною конфесією і дієвим репрезентантом інтересів руської громадськості. Науковці спростували погляди попередньої історіографії про насильницький характер впровадження унії у регіоні та негативні наслідки латинізації, стверджуючи, що «латинські нововведення» сприяли збереженню унійної, власне руської ідентичності, і протидіяли асиміляції руської громадськості у Речі Посполитій. «Нова унія» мала яскраво виражене «українське обличчя», відновилася конфесійна єдність Київської митрополії у межах Речі Посполитої.

Перспективним напрямом дослідження, на наш погляд, є порівняльний аналіз праць вітчизняних та польських науковців про прогресивний вплив унійної церкви на формування національної свідомості українців у XIX–XX ст.

Джерела та література

- Анджей Гіль. (б.р.). *Вікіпедія – вільна енциклопедія*. Взято з https://uk.wikipedia.org/wiki/Анджей_Гіль.
- Біла, С.** (2014). Унійні процеси у західних єпархіях Київської митрополії в сучасній українській історіографії. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*, XVII–XVIII, 187–196.
- Гіль, А., & Скочиляс, І.** (2012). Пастирські візитації володимирських владик кінця XVII – початку XVIII століть. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*, XVI, 204–228.
- Гіль, А., & Скочиляс, І.** (2013). *Володимиро-Берестейська єпархія XI–XVIII століть: історичні нариси*. Львів: Вид-во Львівської політехніки.
- Зазуляк, Ю.** (2011). [Рец.] Ігор Скочиляс. Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII століть: організаційна структура та правовий статус / наук. ред. Я. Дашкевич. Львів: Вид-во УКУ, 2010. *Критика*, XV, 1–2 (159–160), 28.
- Скочиляс Ігор Ярославович. (б.р.). *Вікіпедія – вільна енциклопедія*. Взято з https://uk.wikipedia.org/wiki/Скочиляс_Ігор_Ярославович.
- Скочиляс, І.Я., & Пидгайко, В.Г.** (2011). Іосиф (Шумлянський Іван; ок. 1643–16.07.1708, Львов). *Православная енциклопедия. Т. 25: Иоанна деяния – Иосиф (Шумлянский, 1643–1708)* (с. 682–694). Москва: Церковно-научный центр «Православная энциклопедия».
- Скочиляс, І.** (1999а). Акти духовних судів українських церковних установ XVII–XVIII ст. (За матеріалами виїзних засідань єпископсько-консисторського суду Львівської єпархії 1700–1725 років). *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 34, 425–438.

- Скочиляс, І.** (1999b). Генеральні візитації в українсько-білоруських єпархіях Київської уніатської митрополії. 1596–1720 роки. *Записки НТШ. Т. 238: Праці Історично-філософської секції* (с. 46–94).
- Скочиляс, І.** (2004). *Генеральні візитації Київської унійної митрополії XVII–XVIII століть: Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія. Т. 2: Протоколи генеральних візитацій*. Львів: Вид-во УКУ.
- Скочиляс, І.** (2006–2007). Біля джерел унійного триумфалізму: релігійна програма Холмської єпархії як *Slavia Unita* (друга половина XVII ст.). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 15: Confraternitas: Ювілейний збірник на пошану Ярослава Ісаєвича* (с. 334–345).
- Скочиляс, І.** (2007). Біля джерел замойського тріумфалізму: «*Synodus Dioeciesana Vladimiriensis*» 1715 р. та його релігійна програма. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, 5, 139–201.
- Скочиляс, І.** (2008). *Релігія та культура Західної Волині на початку XVIII ст.: за матеріалами Володимирського собору 1715 року*. Львів.
- Скочиляс, І.** (2010). *Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII століть: організаційна структура та правовий статус*. Львів: Видавництво Українського католицького університету.
- Скочиляс, І.** (2011a). Етноарх некозацької України: Йосиф (Шумлянський), єпископ львівський, галицький і кам'янецький (1668–1708). *Генеалогічні записки*, 9, 5–32.
- Скочиляс, І.** (2011b). Політичні, соціальні та еклезіальні обставини поширення унії на Брацлавщині й Київщині в першій третині XVIII століття. *Архів Української Церкви. Вип. 1: Історія Унії на Київщині 1596–1839 рр. Серія 1: Дослідження* (с. 103–119). Львів: Свічадо.
- Скочиляс, І.** (2012a). *Генеральні візитації церков і монастирів Володимирської унійної єпархії кінця XVII – початку XVIII століть: Книга протоколів та окремі описи = Wizytacje generalne cerkwi i monasterów unickiej eparchii i włodzimierskiej końca XVII – początku XVIII wieku: księga protokołów oraz inne opisy*. А. Гіль, І.Я. Скочиляс (Ред.); А. Гіль, І. Макевич, І.[Я.] Скочиляс, І.[Б.] Скочиляс (Упоряд.). Львів – Люблін.
- Скочиляс, І.** (2012b). Постмогилянські реформи у Львівській єпархії в другій половині XVII століття: модернізація й «цивілізування» по-православному? М.В. Дмитриев (Ред.), *Православие Украины и Московской Руси в XV–XVII веках: общее и различное* (с. 322–341). Москва: Индик.

- Скоциляс, І.** (2014). Собори духовенства Холмсько-Белзької унійної єпархії XVII століття (типологія, внутрішня організація та склад учасників). *Дрогобицький краєзнавчий збірник, XVII–XVIII*, 126–142.
- Скоциляс, І.** (2016). Київська митрополія та її Холмсько-Белзька єпархія як *Slavia Unita* (XVII–XVIII століття). A. Gil, ks. M. Kalinowski, I. Skoczylas (Red.), *Przywrócona pamięci. Ikona Matki Boskiej Chełmskiej: ikonografia – kult – kontekst społeczny = Повернута із небуття. Ikona Холмської Богородиці: іконографія – культ – суспільний контекст* (с. 233–273). Lublin – Lwów: Wyd-wo KUL.
- Скоциляс, І.** (2017). Біографія. І. Альмес, Ю. Татяніна (Упоряд.), *Ігор Скоциляс: Біобібліографічний покажчик* (с. 29–44). Львів: Вид-во УКУ.
- Скоциляс, І.** (Упоряд.). (2006). *Собори Львівської єпархії XVI–XVIII століть*. Львів: Вид-во УКУ.
- Тимошенко, Л.** (2011). Сторінками «довгого» монографічного наративу про «довге» середньовіччя Львівської єпархії (Ігор Скоциляс. Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII століть: організаційна структура та правовий статус. – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2010. – XXIV + 832 с. + 16 с. кольор. іл.). *Дрогобицький краєзнавчий збірник, XIV–XV*, 619–630.
- Тимошенко, Л.** (2014). *Historia ecclesiastica institutionalis contemporalis* (огляд найновішої літератури з історії Київської православної і унійної митрополій ранньомодерної доби). *Дрогобицький краєзнавчий збірник, XVII–XVIII*, 607–620.
- Яковенко, Н.** (2017). Церква та соціорелігійна культура як поле новаторства в дослідженнях Ігоря Скоциляса. І. Альмес, Ю. Татяніна (Упоряд.), *Ігор Скоциляс: Біобібліографічний покажчик* (с. 14–21). Львів: Вид-во УКУ.
- Bieńkowski, L.** (1969). Organizacja Kościoła wschodniego w Polsce. J. Kłoczowski (Red.), *Kościół w Polsce. Studia nad historią Kościoła wschodniego w Polsce, 2* (2), 781–1049. Kraków.
- Gil, A.** (2005). *Chełmska diecezja unicka 1596–1810: Dzieje i organizacja*. Lublin: IESW.
- Gil, A., & Skoczylas, I.** (2014a). *Kościół Wschodnie w państwie polsko-litewskim w procesie przemian i adaptacji: Metropolia kijowska w latach 1458–1795*. Lublin – Lwów: IESW.
- Gil, A., & Skoczylas, I.** (2014b). Szumlański Jan, w zakonie Józef (ok. 1643–1708). *Polski Słownik Biograficzny* (T. 49/3, zesz. 202, s. 343–350). Warszawa – Kraków.
- Nabywaniec, S.** (1995). *Unicy biskupi przemyscy w latach 1610–1991: Szkice biograficzne*. Rzeszów.

- Skoczylas, I.** (2008). *Sobory eparchii chełmskiej XVII wieku: program religijny Slavia Unita w Rzeczypospolitej*. Lublin: IEŚW.
- Skoczylas, I.** (2009). *Slavia Unita – the Cultural and Religious Model of the Archdiocese of Kiev in the Seventeenth and Eighteenth Centuries (the Discussion on Christian Heritage of the Nations of Eastern Europe)*. J. Kłoczowski, H. Łaskiewicz (Eds.), *East-Central Europe in European History: Themes and Debates* (pp. 243–254). Lublin: IEŚW.

References

- Andzhei Gil. (n.d.). *Vikipediia – vilna entsyklopediia – Wikipedia – a free encyclopedia*. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Анджей_Гіль [in Ukrainian].
- Bila, S.** (2014). Uniini protsesy u zakhidnykh yeparkhiakh Kyivskoi mytropolii v suchasni ukrainskii istoriohrafii [Union processes in the western dioceses of the Kyiv metropolitanate in modern Ukrainian historiography]. *Drohobyt'skyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych Regional Studies*, XVII–XVIII, 187–196 [in Ukrainian].
- Gil, A., & Skochylias, I.** (2012). Pastyrski vizytatsii volodymyrskykh vladyk kintsia XVII – pochatku XVIII stolit [Pastoral visits of Vladimir bishops of the late XVII – early XVIII centuries]. *Drohobyt'skyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych Regional Studies*, XVI, 204–228 [in Ukrainian].
- Gil, A., & Skochylias, I.** (2013). *Volodymyro-Beresteiska yeparkhiia XI–XVIII stolit: istorychni narysy [Volodymyr-Brest Eparchy of the XI–XVIII centuries: historical essays]*. Lviv: Vyd-vo Lvivskoi politekhniki [in Ukrainian].
- Zazuliak, Yu.** (2011). [Rets.] Ihor Skochylias. Halytska (Lvivska) yeparkhiia XII–XVIII stolit: orhanizatsiina struktura ta pravovyi status / nauk. red. Ya. Dashkevych. Lviv: Vyd-vo UKU, 2010 [[Rev.] Igor Skochylias. Galician (Lviv) eparchy of XII–XVIII centuries: organizational structure and legal status / ed. J. Dashkevych. Lviv: UCU Publishing House, 2010]. *Krytyka – Criticism*, XV, 1–2 (159–160), 28 [in Ukrainian].
- Skochylias Ihor Yaroslavovych. (n.d.). *Vikipediia – vilna entsyklopediia Wikipedia – a free encyclopedia*. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Скоччильяс_Ігор_Ярославович [in Ukrainian].
- Skochylias, I.Ya., & Pidgayko, V.G.** (2011). Iosif (Shumlyanskiy Ivan; ok. 1643–16.07.1708, Lvov) [Joseph (Ivan Shumlyansky; 1643–16.07.1708, Lvov)]. *Pravoslavnaia entsiklopediya. Vol. 25: Ioanna deyaniya – Iosif (Shumlyanskiy, 1643–1708) – Orthodox encyclopedia*.

Vol. 25: John of Acts – Joseph (Shumlyansky, 1643–1708) (pp. 682–694). Moskva: Tserkovno-nauchnyy tsentr «Pravoslavnaya entsiklopediya» [in Russian].

- Skochylias, I.** (1999a). Akty dukhovnykh sudiv ukrainskykh tserkovnykh ustanov XVII–XVIII st. (Za materialamy vyiznykh zasidan yepyskopsko-konsystorskoho sudu Lvivskoi yeparkhii 1700–1725 rokiv) [Acts of the spiritual courts of Ukrainian church institutions of the XVII–XVIII centuries (According to the materials of field meetings of the episcopal-consistory court of the Lviv eparchy of 1700–1725)]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia istorychna – Bulletin of Lviv University. Historical Series*, 34, 425–438 [in Ukrainian].
- Skochylias, I.** (1999b). Heneralni vizytatsii v ukrainsko-biloruskykh yeparkhiakh Kyivskoi uniatskoi mytropolii. 1596–1720 roky [General visits to the Ukrainian-Belarusian dioceses of the Kyiv Uniate metropolitanate. 1596–1720]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka. T. 238: Pratsi Istorychno-filosofskoi seksii – Notes of the Shevchenko Scientific Society. Vol. 238: Proceedings of the Historical and Philosophical Section* (pp. 46–94) [in Ukrainian].
- Skochylias, I.** (2004). *Heneralni vizytatsii Kyivskoi uniinoi mytropolii XVII–XVIII stolit: Lvivsko-Halytsko-Kamianetska yeparkhiia. T. 2: Protokoly heneralnykh vizytatsii [General Visitations of the Kyiv Union Metropolis of the 17th – 18th Centuries: Lviv-Halych-Kamyanets Eparchy. Vol. 2: Protocols of general visits]*. Lviv: Vyd-vo UKU [in Ukrainian].
- Skochylias, I.** (2006–2007). Bilia dzherel uniinoho triumfalizmu: relihiina prohrama Kholm skoi yeparkhii yak Slavia Unita (druha polovyna XVII st.) [At the sources of union triumphalism: the religious program of the Kholm diocese as Slavia Unita (second half of the XVII century)]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist. Vyp. 15: Sonfraternitas: Yuvileinyi zbirnyk na poshanu Yaroslava Isaievycha – Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood. Iss. 15: Sonfraternitas: Anniversary collection in honor of Yaroslav Isayevich* (pp. 334–345) [in Ukrainian].
- Skochylias, I.** (2007). Bilia dzherel zamoiskoho triiumfalizmu: «Synodus Dioecesana Vladimiriensis» 1715 r. ta yoho relihiina prohrama [Near the sources of Zamoysky triumphalism: "Synodus Dioecesana Vladimiriensis" of 1715 and its religious program]. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej – Yearbook of the Institute of East-Central Europe*, 5, 139–201 [in Ukrainian].
- Skochylias, I.** (2008). *Relihiia ta kultura Zakhidnoi Volyni na pochatku XVIII st.: za materiialamy Volodymyrskoho soboru 1715 roku [Religion*

and culture of Western Volhynia at the beginning of the XVIII century: According to the materials of the Vladimir Cathedral of 1715]. Lviv [in Ukrainian].

- Skochyliias, I.** (2010). *Halytska (Lvivska) yeparkhiia XII–XVIII stolit: orhanizatsiina struktura ta pravovyi status [Galician (Lviv) eparchy of XII–XVIII centuries: organizational structure and legal status].* Lviv: Vydavnytstvo Ukrainського katolytskoho universytetu [in Ukrainian].
- Skochyliias, I.** (2011a). *Etnarkh nekozatskoi Ukrainy: Yosyf (Shumlianskyi), yepyskop Ivivskyi, halytskyi i kamianetskyi (1668–1708) [Ethnarch of non-Cossack Ukraine: Joseph (Shumlyansky), bishop of Lviv, Galicia and Kamenets (1668–1708)]. Henealohichni zapysky – Genealogical Memoirs, 9, 5–32 [in Ukrainian].*
- Skochyliias, I.** (2011b). *Politychni, sotsialni ta eklezialni obstavyny poshyrennia unii na Bratslavshchyni y Kyivshchyni v pershii tretyni XVIII stolittia [Political, social and ecclesiastical circumstances of the spread of the union in Bratslav and Kyiv in the first third of the XVIII century]. Arkhiv Ukrainkoi Tserkvy. Vyp. 1: Istorii Unii na Kyivshchyni 1596–1839 rr. Serii 1: Doslidzhennia – Archive of the Ukrainian Church. Iss. 1: History of the Union in Kyiv region in 1596–1839. Series 1: Research (pp. 103–119). Lviv: Svichado [in Ukrainian].*
- Skochyliias, I.** (2012a). *Heneralni vizytatsii tserkov i monastyriv Volodymyrskoi uniinoi yeparkhii kintsia XVII – pochatku XVIII stolit: Knyha protokoliv ta okremi opysy = Wizytacje generalne cerkwi i monasterów unickiej eparchii włodzimierskiej końca XVII – początku XVIII wieku: księga protokolów oraz inne opisy [General visits of churches and monasteries of the Vladimir Union Eparchy of the end of the XVII – beginning of the XVIII centuries: Book of protocols and separate descriptions].* A. Gil, I.Ya. Skochyliias (Eds.); A. Gil, I. Makevych, I.[Ia.] Skochyliias, I.[B.] Skochyliias (Comps.). Lviv – Lublin [in Ukrainian].
- Skochyliias, I.** (2012b). *Postmohylianski reformy u Lvivskii yeparkhii v druhii polovyni XVII stolittia: modernizatsiia y «tsyvilizuvannia» pravoslavnomu? [Post-Mohyla reforms in the Lviv diocese in the second half of the 17th century: modernization and "civilization" in the Orthodox way?].* M.V. Dmitriev (Ed.), *Pravoslavie Ukrainy i Moskovskoy Rusi v XV–XVII vekakh: obshchee i razlichnoe – Orthodoxy of Ukraine and Moscow Russia in the XV–XVII centuries: general and different* (pp. 322–341). Moskva: Indrik [in Ukrainian].
- Skochyliias, I.** (2014). *Sobory dukhovenstva Kholmko-Belzkoj uniinoi yeparkhii XVII stolittia (typolohiia, vnutrishnia orhanizatsiia ta sklad uchasnykiv) [Councils of the clergy of the Kholm-Belz Union Diocese*

of the XVII century (typology, internal organization and composition of participants)]. *Drohobyskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych Regional Studies*, XVII–XVIII, 126–142 [in Ukrainian].

- Skochylias, I.** (2016). Kyivska mytropoliia ta yii Kholmско-Belzka yeparkhiia yak Slavia Unita (XVII–XVIII stolittia) [The Kyiv metropolitanate and its Kholm-Belz diocese as Slavia Unita (XVII–XVIII centuries)]. In A. Gil, ks. M. Kalinowski, I. Skoczylas (Eds.), *Przywrócona pamięci. Ikona Matki Boskiej Chełmskiej: ikonografia – kult – kontekst społeczny = Povernuta iz nebuttia. Ikona Kholmскоi Bohorodytsi: ikonohrafiia – kult – suspilnyi kontekst – Returned from non-existence. Icon of the Mother of God of Kholm: iconography – cult – social context* (pp. 233–273). Lublin – Lwów: Wyd-wo KUL [in Ukrainian].
- Skochylias, I.** (2017). Biohrafiia [Biography]. In I. Almes, Yu. Tatianina (Comps.), *Ihor Skochylias: Biobibliohrafichnyi pokazhchuk – Igor Skochylias: Biobibliographic index* (pp. 29–44). Lviv: Vyd-vo UKU [in Ukrainian].
- Skochylias, I.** (Comps.). (2006). *Sobory Lvivskoi yeparkhii XVI–XVIII stolit [Cathedrals of the Lviv Eparchy of the 16th – 18th centuries]*. Lviv: Vyd-vo UKU [in Ukrainian].
- Tymoshenko, L.** (2011). Storinkamy «dovhoho» monohrafichnoho naratyvu pro «dovhe» serednovichchia Lvivskoi yeparkhii (Ihor Skochylias. Halytska (Lvivska) yeparkhiia XII–XVIII stolit: orhanizatsiina struktura ta pravovyi status. – Lviv: Vydavnytstvo Ukrainського katolytskoho universytetu, 2010. – XXIV + 832 s. + 16 s. kolor. il.) [Pages of a "long" monographic narrative about the "long" Middle Ages of the Lviv eparchy (Ihor Skochylias. Galician (Lviv) eparchy of the XII–XVIII centuries: organizational structure and legal status. – Lviv: Ukrainian Catholic University Publishing House, 2010. – XXIV + 832 p. + 16 p. color. il.)]. *Drohobyskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych Regional Studies*, XIV–XV, 619–630 [in Ukrainian].
- Tymoshenko, L.** (2014). Historia ecclesiastica institutionalis contemporalis Historia (ohliad nainovishoi literatury z istorii Kyivskoi pravoslavnoi i uniinoi mytropoliï rannomodernoï doby) [Historia ecclesiastica institutionalis contemporalis (review of the latest literature on the history of the Kyiv Orthodox and Union metropolises of the early modern period)]. *Drohobyskyi kraieznavchyi zbirnyk – Drohobych Regional Studies*, XVII–XVIII, 607–620 [in Ukrainian].
- Yakovenko, N.** (2017). Tserkva ta sotsiorelihiina kultura yak pole novatorstva v doslidzhenniakh Ihoria Skochyliasa [Church and socio-religious culture as a field of innovation in the research of Igor Skochylias]. In I. Almes, Yu. Tatianina (Comps.), *Ihor Skochylias: Bio-*

- bibliograficzny pokazchcyk – Igor Skochilyas: Biobibliographic index* (pp. 14–21). Lviv: Vyd-vo UKU [in Ukrainian].
- Bieńkowski, L.** (1969). Organizacja Kościoła wschodniego w Polsce [Organization of the Eastern Church in Poland]. J. Kłoczowski (Ed.), *Kościół w Polsce. Studia nad historią Kościoła wschodniego w Polsce – Church in Poland. Studies on the history of the Eastern Church in Poland*, 2 (2), 781–1049. Krakow [in Polish].
- Gil, A.** (2005). *Chelmska diecezja unicka 1596–1810: Dzieje i organizacja [Chelmska Uniate diocese 1596–1810: History and organization]*. Lublin: IEŚW [in Polish].
- Gil, A., & Skoczylas, I.** (2014a). *Kościół Wschodnie w państwie polsko-litewskim w procesie przemian i adaptacji: Metropolia kijowska w latach 1458–1795 [Eastern Churches in the Polish-Lithuanian state in the process of changes and adaptation: the Kiev metropolis in the years 1458–1795]*. Lublin – Lviv: IEŚW [in Polish].
- Gil, A., & Skoczylas, I.** (2014b). Szumlański Jan, w zakonie Józef (ok. 1643–1708) [Szumlański Jan, in the convent Józef (ca. 1643–1708)]. *Polski Słownik Biograficzny – Polish Biographical Dictionary* (Vol. 49/3, pt. 202, pp. 343–350). Warsaw – Krakow [in Polish].
- Nabywaniec, S.** (1995). *Unicy biskupi przemyscy w latach 1610–1991: Szkice biograficzne [Unicy Przemyśl bishops in the years 1610–1991: Biographical sketches]*. Rzeszów [in Polish].
- Skoczylas, I.** (2008). *Sobory eparchii chełmskiej XVII wieku: program religijny Slavia Unita w Rzeczypospolitej [Cathedral of the Chełm eparchy of the 17th century: Religious program of Slavia Unita in the Commonwealth]*. Lublin: IEŚW [in Polish].
- Skoczylas, I.** (2009). Slavia Unita – the Cultural and Religious Model of the Archdiocese of Kiev in the Seventeenth and Eighteenth Centuries (the Discussion on Christian Heritage of the Nations of Eastern Europe). J. Kłoczowski & H. Łaskiewicz (Eds.), *East-Central Europe in European History: Themes and Debates* (pp. 243–254). Lublin: IEŚW.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2020 р.